

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nejvyšší soud k otázce platnosti povolání náhradního dědice k dědění (a omezujícímu ust. § 1493 o. z. ohledně porřízení pro případ smrti v době, kdy je zůstavitel v péči zdravotnického nebo sociálního zařízení)

Může být náhradní dědic (substitut) povolán v závěti platně, jestliže je primární dědic (institut) povolán neplatně?

Při řešení sporu o dědické právo podle ust. § 169 zákona č. [292/2013](#) Sb., o zvláštních řízeních soudních („z. ř. s.“), rozhodovaly soudy o tom, s kterými dosavadními účastníky bude nadále jednáno a kterým z účastníků se účast v řízení ukončuje, a aplikovaly ust. § 1493 odst. 1 o. z., které upravuje **porřízení pro případ smrti v době, kdy byl zůstavitel v péči zdravotnického nebo sociálního zařízení: "Pořídil-li zůstavitel pro případ smrti v době, kdy byl v péči zařízení, kde se poskytují zdravotnické nebo sociální služby, nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a povolal-li za dědice nebo odkazovníka osobu, která takové zařízení spravuje nebo je v něm zaměstnána nebo v něm jinak působí, je povolání těchto osob za dědice nebo odkazovníka neplatné, ledaže se tak stalo závětí učiněnou ve formě veřejné listiny."**^[1]

V průběhu řízení o pozůstalosti byla soudu fyzickou osobou Z. Š. předložena závěť (nikoliv ve formě notářského zápisu), vyhotovená prostřednictvím výpočetní techniky. Listina obsahovala i podpisy a prohlášení 2 svědků o tom, že před nimi současně přítomnými zůstavitel vlastní rukou závěť podepsal a prohlásil, že listina „prohlašuje jeho poslední vůli“. Obsahem závěti z 9. 12. 2019 bylo, že podepsaný zůstavitel odkazuje Z. Š. „svůj veškerý majetek“, a pro případ, že by z jakéhokoli důvodu nedědila, ustanovuje náhradním dědicem jejího syna D. Č. „v plném rozsahu“.

Účastníci řízení - zákonní dědici a dědici povolání neplatnou závětí

Jako dědici podle zákonné dědické posloupnosti přicházeli v úvahu 3 sourozenci zůstavitele. Soud prvního stupně rozhodl, že v řízení bude nadále jednáno toliko s těmito 3 účastníky a že se účast Š. Z. a jejího syna D. Č. ukončuje. V odůvodnění usnesení soud uvedl, že povolání Š. Z. za dědice je absolutně neplatné pro nedostatek formy, neboť je nesporné, že zůstavitel byl v době porřízení závěti v péči zařízení poskytujícího zdravotní a sociální služby a povolal za dědice osobu, která je v něm zaměstnána, aniž by tak pořídil ve formě veřejné listiny. Ohledně dědického práva D. Č. dovedl, že pokud byl k dědění povolán pouze jako substitut, tedy podle ust. § 1509 o. z. vstupuje do postavení instituta a je-li ustanovení instituta za dědice neplatné, nemůže dědit ani substitut. Rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil odvolací soud.

Usnesení odvolacího soudu nabylo právní moci, a protože Š. Z. dovolání k NS nepodala, byl tímto usnesením v části, kterou byla ukončena její účast v řízení o pozůstalosti, vyřešen spor o její dědické právo po zůstaviteli, které dovozovala z předmětné listiny se závětí, a to tak, že její povolání za dědičku zůstavitele je neplatné, když nebylo porřizeno formou veřejné listiny, jak vyžaduje ust. § 1493 odst. 1 o. z. Vzhledem k tomu, že podle tohoto pravomocného rozhodnutí již nelze mít za to, že je Š.

Z. dědičkou zůstavitele a že se nejedná dále o její práva, nebyla již účastníkem dovolacího řízení. Na základě dovolání podaného D. Č. zůstal k vyřešení sporu o dědické právo po zůstaviteli podle ust. § 169 z. ř. s. „pouze“ nárok uplatněný D. Č., jako náhradním dědicem podle předmětné listiny.

Ustanovení náhradního dědice není oddělitelné od ustanovení povolaného dědice

Nejvyšší soud ČR však ve svém usnesení usnesení sp. zn. 24 Cdo 1600/2022, ze dne 18. 8. 2022, zhodnotil: **Dědit lze jen na základě platného dědického titulu, proto i možnost náhradního dědice nastoupit na místo povolaného dědice vychází z předpokladu, že závěť zůstavitele, kterou byl kromě dědice k dědění povolán i náhradní dědic, je platným právním jednáním. Pokud tomu tak není, nelze podle takové závěti dědit.** Je přitom nerozhodné, z jakého důvodu je závěť neplatná; zda proto, že se přičí dobrým mravům nebo odporuje zákonu (§ 580 o. z.), pro nedostatek svéprávnosti zůstavitele nebo jednání zůstavitele v duševní poruše (§ 581 o. z.), jednání v omylu (§ 583 o. z.), nebo nebyla-li učiněna ve formě stanovené zákonem (§ 582 o. z.).

NS odmítl námitku dovolatele, že soudy nepřihlédly k ust. § 1494 odst. 2 o. z., podle něhož je třeba závěť vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, resp. ust. § 574 o. z., které stanoví, že na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako neplatné. Dovolatel přehlíží, že tato ustanovení nejsou určena k tomu, aby nahrazovala chybějící formální náležitosti právního jednání, ale uplatní se teprve při výkladu obsahu právního jednání, které splňuje všechny zákonem stanovené formální náležitosti. Pokud soudy dospěly ke správnému závěru, že předmětná závěť je neplatná, neboť nemá zákonem požadovanou formu, nemohou se již uvedená interpretační pravidla uplatnit.

Možnost zmírnění omezujícího ustanovení však existuje

Nejvyšší soud zhodnotil, že pokud v projednávané věci pořídil zůstavitel závěť ve prospěch Š. Z., jež je osobou vyjmenovanou v ust. § 1493 odst. 1 o. z., které zůstavitele omezuje v jeho testovací volnosti ve prospěch takové osoby tím, že závěť může poříditi pouze ve formě veřejné listiny, tj. zejména notářským zápisem (ust. § 3026 odst. 2 o. z.), a tato zákonem stanovená forma nebyla dodržena (když jde o závěť porízenou soukromou listinou ve smyslu ust. § 1534 o. z.), nelze učinit jiný závěr, než že je závěť neplatná. Skutečnost, že závěť obsahuje i povolání náhradního dědice, nemůže na tomto závěru ničeho změnit. Považovat podle ust. § 576 o. z. za neplatnou pouze tu část závěti, kterou bylo poríženo ve prospěch Š. Z., jak namítá dovolatel, na místě není, neboť jejím oddělením od zbývajících částí, tj. povolání D. Č. jako náhradního dědice, by tato zbývajících část sama o sobě (když chybí dědic-institut) nedávala žádný smysl. **Oddělit část závěti týkající se D. Č. by mohlo přicházet v úvahu pouze v případě, že by nebyl povolán za dědice náhradního, ale za dědice společně se Š. Z. (vyjádřením určitého dědického podílu nebo určitého majetku), s tím, že by pak bylo třeba posuzovat platnost tohoto odděleného právního jednání jak z hlediska formy, tak (poté případně) i z hlediska zákonem stanovených důvodů neplatnosti právního jednání;** o takový případ však nejde, když byl D. Č. povolán k dědění výslovně jen jako dědic náhradní.

Terezie Nývltová Vojáčková

---

[1] Dřívější právní úpravy dědického práva ustanovení obdobné nynějšímu ust. § 1493 o. z. neobsahovaly. Důvodová zpráva k návrhu o. z. k tomuto ustanovení o. z. uvádí, že právní důsledky porízení pro případ smrti, lidské i majetkové, vyžadují projev poslední vůle učiněný v klidu, po zralé úvaze a s rozvahou, svobodně a bez závislosti na jiných osobách a že z těchto důvodů se navrhuje stanovit, že neplatné je povolání za dědice osoby, která spravuje zařízení poskytující zdravotnické nebo sociální služby nebo, která je v něm zaměstnána, stalo-li se tak porízením pro případ smrti učiněným v době, kdy se zůstavitel nalézal v péči takového zařízení nebo kdy jinak přijímal jeho služby, a že se navrhuje výjimka pro případ porízení ve formě veřejné listiny, protože taková závěť je

výlučným projevem vůle zůstavitele a osoba, která sepisuje veřejnou listinu o závěti, má povinnost přesvědčit se, zda se projev poslední vůle děje s rozvahou, vážně a bez donucení, proto odpadá obava z nepřijatelného zůstavitelova ovlivňování. Odborná literatura (citovaná a specifikovaná v příslušném rozhodnutí NS) pak k ust. 1493 o. z. uvádí, že jeho účelem je působit preventivně a předcházet případům zneužití závislosti zůstavitele na osobě, již povolává za svého dědice nebo odkazovníka.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)